



مؤسسه آموزش عالی غیر انتفاعی - غیر دولتی

**فروردین قائمشهر**

۱۳۸۷

**پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد رشته حقوق خصوصی**

**موضوع:**

**تحلیل و بررسی میزان مسئولیت محکوم علیه در جبران خسارات دادرسی**

**استاد راهنما:**

**دکتر رشید عنایت تبار**

**نگارش:**

**علی اکبر داغمه چی فیروزجائی**

**شهریور ماه ۱۴۰۳**

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

## سپاس‌گزاری

«من لم يشكر المخلوق لم يشكر الخالق»

بر خود واجب می‌دانم که از کلیه اساتید محترم می‌که به یاری خدای بزرگ، در طول تحصیل خود، از وجود مبارک

شان تلمذ و کسب فیض نموده‌ام تقدیر و سپاس ویژه‌ای را داشته باشم.

به ویژه از اساتید محترم و گرامی:

جناب آقای دکتر رشید عنایت تبار که همواره راهنمایی و مساعدت ایشان در هنگام نگارش و اصلاح این اثر چراغ

راه بوده است.

## تقدیم به:

## همسرم

## چکیده

جبران خسارات دادرسی از مصادیق مسئولیت مدنی است که در اکثر موارد در قلمرو مسئولیت غیر قراردادی بحث و بررسی می‌شود. با توجه به موضوع که خسارات دادرسی از توابع دادرسی به شمار می‌آیند، موادی از قانون آیین دادرسی مدنی، آن پرداخته شده است. ضرورت شناسایی و مطالعه خسارات دادرسی که عنوان پژوهش است بر هیچ کس پوشیده نیست؛ زیرا رسیدگی به دعاوی در مراجع قضایی مستلزم صرف مخارج مختلفی است که تا حدی، اصل مجانی بودن دادرسی در اسلام را تحت تاثیر قرار داده است. این مخارج، در چارپوب خسارات دادرسی بحث می‌شود. به صورت کلی می‌توان بیان کرد که مصادیق خسارات دادرسی، حصری نمی‌باشند و نمی‌توان گفت که شمارش تعدادی از آنها در قانون آیین دادرسی مدنی حکایت از حصری بودن آنان دارد. مسئولیت خسارات دادرسی، در گروه مسئولیت غیر قراردادی قرار دارد و شیوه تقاضای خسارات در همه آنها، تا حدی به هم نزدیک می‌باشند. با وجود این، قانون آیین دادرسی مدنی در ماده ۵۱۵ درباره شرایط ماهوی تقاضای خسارات دادرسی از سوی خوانده و خواهان تفاوت‌هایی قائل شده است.

در این پژوهش، ماهیت، مصادیق و شرایط تقاضای خسارات دادرسی در ایران بررسی می‌شود و با روش توصیفی و تحلیلی به این نتیجه ختم می‌شود که خساران دادرسی، عبارت هستند از تعهد قانونی محکوم علیه به جبران خسارت‌هایی که مستقیماً از دادرسی نشأت گرفته و از مبانی مسئولیت خوانده و خواهان به جبران خسارات دادرسی، تقصیر است و رابطه بین هزینه دادرسی و خسارت دادرسی عام و خاص مطلق می‌باشد.

**واژگان کلیدی:** قاعده لاضرر، تقصیر، خسارت دادرسی، محکوم علیه، ضرر و زیان

## فهرست مطالب

| عنوان                                         | صفحه |
|-----------------------------------------------|------|
| فصل اول: کلیات .....                          | ۱    |
| الف) بیان مسئله .....                         | ۲    |
| ب) اهمیت و ضرورت پژوهش .....                  | ۴    |
| پ) پیشینه‌ی پژوهش .....                       | ۴    |
| ت) اهداف پژوهش .....                          | ۵    |
| ب) سوال‌های پژوهش .....                       | ۵    |
| د) فرضیه‌های پژوهش .....                      | ۵    |
| ز) روش شناسی پژوهش .....                      | ۶    |
| ح) سامان دهی پژوهش پژوهش .....                | ۶    |
| فصل دوم: مفاهیم و ادبیات پژوهش .....          | ۷    |
| مبحث اول: مفاهیم لغوی و اصطلاحی .....         | ۸    |
| گفتار اول: مفهوم مسئولیت .....                | ۸    |
| بند اول: مفهوم مسئولیت در علم لغت شناسی ..... | ۸    |
| بند دوم: مفهوم مسئولیت در اصطلاح حقوقی .....  | ۹    |
| گفتار دوم: مفهوم خسارت .....                  | ۱۰   |
| بند نخست: مفهوم خسارت در لغت .....            | ۱۱   |
| بند دوم: مفهوم خسارت در اصطلاح حقوقی .....    | ۱۲   |
| گفتار سوم: معنا و مفهوم دادرسی .....          | ۱۴   |

|                                                                   |    |
|-------------------------------------------------------------------|----|
| بند نخست: مفهوم دادرسی در لغت .....                               | ۱۴ |
| بند دوم: مفهوم دادرسی در اصطلاح حقوقی.....                        | ۱۵ |
| مبحث دوم: مفهوم و مبانی خسارات دادرسی .....                       | ۱۵ |
| گفتار نخست: مفهوم خسارات دادرسی .....                             | ۱۵ |
| گفتار دوم: مبانی دادگاه برای اخذ خسارات دادرسی .....              | ۱۷ |
| بند اول: مبانی فقهی اخذ خسارات دادرسی .....                       | ۱۷ |
| بند دوم: مبانی حقوقی اخذ خسارات دادرسی.....                       | ۲۲ |
| مبحث سوم: تحولات تاریخی .....                                     | ۲۵ |
| گفتار اول: قانون تسریع محاکمات .....                              | ۲۵ |
| گفتار دوم: قانون اصول محاکمات حقوقی و تجاری .....                 | ۲۶ |
| گفتار سوم: قانون قدیم آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۱۸ .....            | ۲۸ |
| فصل سوم: شرایط و ارکان مطالبه خسارت دادرسی .....                  | ۳۰ |
| مبحث اول: شرایط مطالبه خسارات دادرسی از طرف خواهان .....          | ۳۱ |
| گفتار نخست: شرایط مطالبه خسارات دادرسی از طرف خواهان اصلی.....    | ۳۲ |
| بند نخست: شرایط شکلی تقاضای خسارات دادرسی از سوی خواهان اصلی..... | ۳۲ |
| بند دوم: شرایط ماهوی مطالبه خسارات دادرسی از طرف خواهان اصلی..... | ۳۷ |
| گفتار دوم: مطالبه خسارات دادرسی از طرف خواهان دعوای تقابل.....    | ۳۹ |
| بند نخست: خواهان دعوای تقابل و دریافت خسارات دادرسی.....          | ۳۹ |
| بند دوم: موعد طرح دعوای خسارات دادرسی در دعوای متقابل.....        | ۴۱ |
| مبحث دوم: تقاضای خسارات دادرسی از طرف خوانده و تامین آن.....      | ۴۴ |
| گفتار نخست: تقاضای خسارت دادرسی از طرف خوانده.....                | ۴۴ |

|                                                                            |    |
|----------------------------------------------------------------------------|----|
| بند اول: تقاضا خسارات دادرسی از طرف خوانده پس از صدور قرارهای قاطع.....    | ۴۶ |
| بند دوم: تقاضا خسارات دادرسی از طرف خوانده پس از صدور حکم.....             | ۴۹ |
| گفتار دوم: تأمین خسارات دادرسی از طرف خوانده.....                          | ۵۴ |
| بند اول: شرایط درخواست تأمین خسارات دعوای واهی.....                        | ۵۴ |
| بند دوم: درخواست تأمین از اتباع بیگانه.....                                | ۵۹ |
| فصل چهارم: مصادیق و ماهیت خسارات دادرسی و مرجع صالح برای رسیدگی به آن..... | ۶۳ |
| مبحث اول: ماهیت خسارات دادرسی .....                                        | ۶۴ |
| گفتار اول: خسارات دادرسی و ماهیت قراردادی .....                            | ۶۴ |
| گفتار دوم: خسارات دادرسی و ماهیت غیر قراردادی آن.....                      | ۶۶ |
| مبحث دوم: مصادیق خسارات دادرسی و دامنه ی آن.....                           | ۶۹ |
| گفتار نخست: مصادیق خسارات دادرسی.....                                      | ۶۹ |
| بند اول: هزینه دادرسی.....                                                 | ۶۹ |
| بند دوم: هزینه های وکالت در پرونده ها .....                                | ۷۵ |
| بند سوم: هزینه های کارشناسی .....                                          | ۸۲ |
| بند چهارم: اجرت داور .....                                                 | ۸۳ |
| بند پنجم: هزینه ی معاینه محلی و تحقیقات.....                               | ۸۴ |
| بند ششم: دامنه ی خسارات دادرسی و استثنائات آن .....                        | ۸۵ |
| مبحث سوم: مرجع صالح برای رسیدگی به دعوای خسارت دادرسی .....                | ۹۰ |
| گفتار اول: محل طرح دعوای خسارت دادرسی.....                                 | ۹۰ |
| بند نخست: دادگاه عمومی .....                                               | ۹۰ |
| بند دوم: دادگاه تجدیدنظر .....                                             | ۹۵ |

|                                                             |     |
|-------------------------------------------------------------|-----|
| گفتار دوم: درخواست خسارات دادرسی در دیگر مراجع .....        | ۹۶  |
| بند اول: دیوان عدالت اداری و مراجع کیفری.....               | ۹۶  |
| بند دوم: شورای حل اختلاف .....                              | ۹۸  |
| گفتار سوم: صدور حکم در ماهیت دعوا و طلب خسارات دادرسی ..... | ۹۸  |
| مبحث چهارم: نمونه آرای صادره در خصوص خسارات دادرسی.....     | ۱۰۱ |
| فصل پنجم: نتیجه گیری و پیشنهادات.....                       | ۱۰۳ |
| منابع.....                                                  | ۱۰۸ |
| چکیده انگلیسی.....                                          | ۱۱۶ |

## فصل اول: کلیات

## الف - بیان مسأله

از مسایل اساسی در شرایط کنونی مسئولیت در قبال تخلف از مقررات زندگی می‌باشد. زندگی در اجتماع و رفاه و آسایش آن در گرو التزام به موازین قراردادی و قانونی می‌باشد که اگر به این موارد کم توجهی و یا بی‌توجهی شود، حاصلی جز ضرر و خسارات نخواهد داشت. از گذشته تا الان، رد اضرار به اشخاص ثالث و ممانعت از برجا گذاشتن ضررهای که جبران نگشته است، مورد نظر بوده است. آیات قرآن مجید و احادیثی از معصومین هم اضرار اعم از معنوی و مادی را نهی کرده است.

خسارت و جبران کردن آن، مبحثی عمده در حقوق را تشکیل داده و به دلیل اهمیتی که داشته باعث شده است که در بیشتر قوانین، مقرراتی در این باره وضع گردد.

قانون آیین دادرسی مدنی باب نهم خویش را به مقرراتی درباره مطالبه‌ی خسارت اختصاص داده است. تسبیب، متداول ترین شکل مسئولیت مدنی می‌باشد و دارای اشکالی گوناگون است که یکی از آن خسارت‌های ناشی از امتناع از دادن حق می‌باشد که خسارت‌های دادرسی هم از توابع آن می‌باشد (فتحعلی ۱۳۸۲، ۵). خسارت یعنی مالی که بایستی از فردی که سبب ورود ضرر بوده است به زیان دیده بدهد. درباره خسارات دادرسی، تعریف قانونی وجود نداشته و در ماده ۵۱۹ قانون آیین دادرسی مدنی تنها به بیان مصداق‌هایی از آنها پرداخته اما می‌توان از ماده مذکور استفاده نمود و آن را به این شکل تعریف نمود که خسارت دادرسی یعنی؛ شکل از خسارت‌هایی که به دلیل طرح دعاوی واهی از طرف خواهان به خوانده و یا ممانعت از احقاق حق خواهان از سوی خوانده و در

نتیجه ی طرح دعوا از طرف خواهان به او وارد گشته است. در نتیجه هزینه هایی مانند هزینه دادرسی، تحقیقات محلی، هزینه های و حق الزحمه کارشناسان از جمله خسارات دادرسی است (متین دفتری، ۱۳۷۸: ۲۳). در ماده ۵۱۵ قانون آیین دادرسی مدنی، قانون گذار مطابق حکم کلی پرداخت خسارت را برعهده محکوم علیه نهاده خواه مدعی محسوب شود یا مدعی علیه و محکوم له نیز حق اخذ خسارات ناشی از دادرسی را از طرف دیگر خواهد داشت (مهاجری، ۱۳۸۰: ۳۹۱). در حقوق اسلام، برای دادرسی هزینه ای در نظر گرفته نشده تا تکلیف توجه آن به یکی از طرفین دعوا تعیین شده باشد. پرداخت خسارات دادرسی، نیازمند محرز شدن تقصیر محکوم علیه است اما این مساله بیشتر در باره دریافت خسارت خواهان از خوانده می باشد. است. در حالت عکس آن یعنی وقتی که خوانده از خواهان طلب خسارت می نماید، چنین چیزی بیان نگشته و قانون صرفاً علم و عمد را شرط مسئولیت نسبت به مطالبه خسارت دانسته است. اما از سویی دیگر در این مورد هم به علت سختی محرز کردن قصد خواهان، دارس می تواند اصل طرح دعوای غلط را اماره بر تقصیر و داشتن علم تلقی نماید، اما در مواردی که خواهان متقاضی دریافت خسارات دادرسی می باشد، توجه به علم و عمد خوانده از ادای حق هیچ ضرورتی ندارد (فتحعلی، ۱۳۸۲: ۱۴). در قانون آیین دادرسی مدنی سال ۱۳۱۸، این مساله مطلق بود و نه تقصیر طرفین دعوا و نه علم و عمد ایشان هیچ نقشی نداشت تا وقتی که در سال ۱۳۶۹ شورای نگهبان قانون اساسی طی نظریه ای، پرداخت هزینه های دادرسی از طرف محکوم علیه را منوط به علم و عمد وی کرده؛ این در حالی است که تایید ماده ۵۱۵ از طرف شورای نگهبان قانون اساسی در قانون آیین دادرسی مدنی جدید، به نحوی با نظریه سابق ناهماهنگ است. دلیل این مساله ممکن است عجله قانون گذار در تصویب این مواد و قوانین مربوطه به آن باشد. بسیاری از محاکم، با تمسک جستن به عدم احراز رابطه سببیت، حکم به خسارت دادرسی

نمی دهند؛ با این دلیل که خواننده هیچ تقصیری مرتکب نشده و یا درمورد برخی از پرونده‌ها مانند مهریه با این استدلال که خواهان هیچ نیازی به گرفتن وکیل ندارد، دعوای مطالبه خسارت‌های دادرسی را مردود می‌دانند. از این رو موضع رویه قضایی ایران در این خصوص قابلیت بررسی دارد.

## ب) اهمیت و ضرورت پژوهش:

با توجه به این که در خصوص مسئولیت اصحاب دعوا در خصوص جبران خسارات دادرسی وارد شده با طرف مقابل تحقیقی جامع و مفصل صورت نگرفته است بنابراین ارائه تحقیقی در این خصوص بسیار مفید و مثمر ثمر خواهد بود.

## پ- پیشینه ی پژوهش

در خصوص مسئولیت طرفین دعوا در جبران خسارات دادرسی، تحقیقی مستقل انجام نگشته است. صرفاً در تعدادی از آثار حقوقی، اشاره ای به آن گشته است که از جمله آن‌ها می‌توان به موارد زیر اشاره نمود:

۱- خسارت دادرسی در کتاب دکتر متین دفتری به این شکل تعریف گشته است که خسارت دادرسی یعنی از هزینه دادرسی و حق الوکاله وکیل و سایر هزینه‌ها... (متین دفتری، ۱۳۷۸: ۲۳).

۲- مطابق ماده ۵۱۵ قانون آیین دادرسی مدنی، مطالبه خسارت و صدور رای راجع به آن به وسیله دادگاه چون جزء حقوق خصوصی اصحاب محسوب می‌شود، موکول به درخواست ایشان است و نه اینکه دادگاه خود و بدون درخواست طرفین دعوا موظف به صدور حکم در آن خصوص باشد (مهاجری، ۱۳۸۰: ۳۹۶).

۳- در کتاب آیین دادرسی مدنی دکتر سید جلال الدین مدنی همراه بررسی قانون قدیم آیین دادرسی

مدنی در مورد خسارت دادرسی به نظریه شورای نگهبان در سال ۱۳۶۹ نیز پرداخته شده است (مدنی، ۱۳۷۷: ۶۱).

۴- خسارات دادرسی نیازمند احراز تقصیر محکوم علیه است، خوانده هم می‌تواند خساراتی را که به صورت عمدی از سوی خواهان با علم به غیرمحقق بودن در دادرسی به او وارد گشته از وی مطالبه نماید (شمس، ۱۳۹۲: ۳۹۶).

۵- خسارت دادرسی اعم از هزینه دادرسی و سایر هزینه‌هایی می‌باشد که یکی از اصحاب دعوا در جریان دادرسی متحمل گشته است. هزینه دادرسی جزئی از خسارت دادرسی است (ابهری، ۱۳۹۳: ۱۰).

## ت- اهداف پژوهش

هدف پژوهش تعیین میزان مسئولیت محکوم علیه در پرداخت خسارت دادرسی و جبران خسارت متحمل شده توسط خواهان دعوی است که هم‌اکنون دارای ابهاماتی در قوانین مربوطه است.

## ث- سؤال‌های پژوهش

- ۱- مبنای مسئولیت خوانده یا خواهان به جبران خسارات دادرسی چیست؟
- ۲- مهم‌ترین چالش‌های میزان مسئولیت محکوم علیه دعوی در جبران خسارات دادرسی چیست؟
- ۳- مهم‌ترین راهکار برای میزان مسئولیت محکوم علیه در جبران خسارات دادرسی چیست؟

## ج- فرضیه‌های پژوهش

- ۱- مبنای مسئولیت خوانده و یا خواهان در جبران خسارت دادرسی، تقصیر می‌باشد.
- ۲- مهم‌ترین چالش‌های میزان مسئولیت محکوم علیه از جمله عدم تعیین محدوده دقیق خسارات

دادرسی در قانون ، نحوه پرداخت خسارات بابت هزینه هایی که در قانون و تعرفه مشخص نشده (ماده ۵۱۸ قانون آیین دادرسی مدنی) است.

۳- به نظر می‌رسد تعیین محدوده‌ی دقیقه میزان مسئولیت محکومان علیه در جبران خسارت دادرسی در قانون مهمترین راهکار است.

### چ- روش شناسی پژوهش

در این تحقیق، اول با بهره از منابع موجود در کتابخانه‌ها، مطالب جمع آوری گشته، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است و بعد نتیجه گیری به عمل می‌آید. در نتیجه روش تحقیق، توصیفی-تحلیلی می‌باشد.

### ح- ساختار پژوهش

این تحقیق در پنج فصل بیان می‌گردد:

فصل اول به بیان کلیات مربوط به تحقیق می‌پردازد.

فصل دوم به بیان مفاهیم و ادبیات مربوط به پژوهش می‌پردازد.

در فصل سوم به ماهیت خسارت دادرسی، مصادیق آن و مرجع صالح در طرح دعوای خسارت دادرسی پرداخته می‌شود.

فصل چهارم به شرایط و احکام مطالبه خسارات دادرسی از سوی طرفین دعوا پرداخته خواهد شد.

فصل پنجم به بیان نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادات در خصوص پژوهش مربوط است.

## فصل دوم: مفاهیم و ادبیات پژوهش

تحلیل مقررات حاکم بر خسارات دادرسی در حقوق کشور ما، ابتدا نیازمند آشنایی با مفاهیم آن است تا حدود و ثغور بحث، معین و امکان تبیین شایسته فراهم آید. به همین منظور، در این فصل، ضمن سه مبحث، پس از شناخت مفاهیم خسارت دادرسی مدنی، آنگاه به بررسی مفهوم و مبانی خسارت دادرسی خواهیم پرداخت.

### مبحث نخست: مفاهیم لغوی و اصطلاحی

خسارات دادرسی، یکی از مسایل حقوقی است و همان طور که از اسمش پیداست، از دادرسی و قضاوت متأثر می شود. نهاد مذکور مانند هر نهاد دیگر از مفهوم خاص و سابقه و پیشینه ای برخوردار می باشد یعنی، خسارات دادرسی دارای مفهوم لغوی و اصطلاحی است که در این مبحث طی چند گفتار به تحلیل و بررسی آنها می پردازیم.

#### گفتار نخست: مفهوم مسئولیت

در این گفتار طی چند دو به مفهوم مسئولیت در لغت و اصطلاح حقوقی پرداخته می شود.

#### بند نخست: مفهوم مسئولیت در علم لغت شناسی

مسئول اسم مفعول از سال، یسال و سوال مصدر آن است. از نظر لغوی مسئول به کسی گفته می شود که فریضه را بر ذمه اش داشته به نحوی که اگر به آن عمل ننماید از او بازخواست خواهد شد و مسئولیت نیز به معنی مسئول بودن نسبت به انجام کاری آورده اند (معین، ۱۳۷۱: ۴۰۷۷) و همچنین مسئولیت داشتن را موظف و متعهد بودن و معنای مسئولیت را ضمان بیان کرده اند (دهخدا، ۱۳۷۷:

۴۴۸).

## بند دوم: مفهوم مسئولیت در اصطلاح حقوقی

قانون مدنی افزون بر استفاده از واژه مسئول و مسئولیت، در بیشتر مواقع به پیروی از فقه وازگان ضمان و ضمانت را هم بکار برده است.

ولی به نظر تعدادی از نویسندگان مفهوم "ضمان" مترادف با "مسئولیت" نمی‌باشد، ضمان مترادف با تعهد به معنای وسیع کلمه می‌باشد. در مواردی که وارد کردن خسارت، ملازمه با تعهد به جبران خسارت دارد اما تعهد، ملازمه‌ای با ایراد خسارت ندارد. پس از آنجایی که واژه ضمان در اصطلاحات حقوقی ایران مترادف با تعهد می‌باشد، بنابراین ضمان مترادف با مسئولیت نمی‌باشد، یعنی ضمان در دو مورد به کار می‌رود، اول در جایی که خساراتی وارد شده باشد (شبه ضمانات قهری) دوم در جایی که خسارتی وارد نشده باشد (شبه ضمان در عقد ضمان) البته باید اذعان کرد که در حقوق اسلامی ضمان به معنای مسئولیت در نمونه‌های زیادی به کار گرفته شده است (جعفری لنگرودی، ۱۳۴۲: ۱۳۹). با توجه به معنی اصطلاحی ضمان از یک طرف و قدر متیقنی که در معنای اصطلاحی «مسئولیت» وجود دارد و آن لزوم پاسخگویی فرد یا تعهد او به انجام تعهدهای قراردادی یا الزام‌های قانونی اعم از کیفری و مدنی است، امکان ندارد که به آسانی و در یک برداشت «مسئولیت» را معادل «ضمان» در فقه پنداشت، اگرچه در مواردی این دو مفهوم منطبق برهم می‌باشد. در اصل، به نظر می‌رسد که مسئولیت، ترجمه کاملی از واژه تازی ضمان نمی‌باشد و مسئولیت به لحاظ ماده و مفهوم سؤالی که در آن نهفته است، اکثراً به معنی مواخذه است و از آثار ضمان است. زمانی کسی نسبت به مالی یا شخص یا چیز معینی ضامن و متعهد گشت، به ناچار نسبت به آن، مورد مواخذه

هم واقع می‌گردد اما این اثر بیرون از ماهیت الزام و تعهد است. تعبیر التزام به جای ضمان در کتب حقوقدانان جدید عرب، هرچند به شکلی طبعیت از اصطلاح مشابه در زبان حقوقی فرانسه می‌باشد، اما با مفهوم لغوی ضمان سازگارتر از واژه مسئولیت در زبان پارسی است و نیز بدون توجه به معنای واقعی مسئولیت، ترجمه پارسی این واژه به ضمان در فارسی دو اشکال اصلی به همراه خواهد داشت :

اولاً: از آن جای که ضمان اصطلاحی تازی است، بنابراین ترجمه مسئولیت به تازی دیگر نه تنها معنی مسئولیت را برای ما روشن نمی‌کند، بلکه بر پیچیدگی و ابهام آن هم می‌افزاید و از سوی دیگر معنی ضمان را هم نامفهوم می‌سازد. ترجمه مسئولیت در زبان پارسی به معنی ضمان ترجمه یک کلمه تازی به واژه‌ی دیگر می‌باشد که این بر خلاف قواعد ترجمه است چون در ترجمه بایستی کلماتی استفاده شود که برای پارسی زبان‌ها گویا و روشن بوده، این در حالی است که معنی واقعی ضمان در زبان پارسی مشخص نمی‌باشد.

ثانیاً؛ مسئولیت از آثار ضمان می‌باشد، به این معنی که هر زمان کسی نسبت به کاری ضمانت کرده آن گاه در باره تعهد و آنچه که ضمانت کرده، مورد پرسش واقع می‌گردد و بایستی نسبت به ضمانت در مقابل اشخاص ثالث پاسخگو باشد (عمید زنجانی، ۱۳۸۲: ۳۸).

مسئولیت مدنی یک معنی عام دارد و آن شامل مسئولیت های غیر قراردادی و قراردادی می‌باشد و در این معنی شامل تعهد در معنای حقوقی کلمه است که ملازمه با ایراد خسارت و لزوم جبران ضرر وارد شده به دیگری نخواهد داشت. مسئولیت مدنی در اصطلاح حقوقی و در معنای اخص آن، نمایانگر قواعدی می‌باشد که زیان رسان را به جبران خسارت وارد بر زیان دیده ملزم می‌-

کند (کاتوزیان، ۱۳۹۳: ۳۴).

## گفتار دوم: مفهوم خسارت

برای شناخت مفهوم خسارت دادرسی، در این گفتار طی دو بند به مفهوم لغوی و اصطلاحی خسارت خواهیم پرداخت.

### بند نخست: مفهوم خسارت در لغت

خسارت در لغت به معنی ضرر کردن، زیان دیدن، زیان بردن، زیان و زیان آمده است (عمید، ۱۲۵۷: ۸۵۷) و خسارت از ریشه خسر به معنی زیان، کم آوردن و ضرر آمده است. در فقه هم به هر زیانی که در معامله‌ها بر سرمایه فرآورده‌ی اصلی وارد می‌گردد، خسارت می‌گویند (انصاری، ۱۳۸۸: ۸۹۷). خسارت کلمه‌ای تازی است که ریشه‌ی آن خسر می‌باشد و معانی متفاوتی از آن بیان شده است، برای نمونه در جایی آمده که خسر، خسران و خسار فقط یک معنی دارد و آن نقصان کم شدن می‌باشد و اینکه هلاکت و ضلالت را از معانی آن برشمرده‌اند به این دلیل است که هلاکت و ضلالت یک نوع نقصان می‌باشد (قریشی، ۱۳۶۱: ۲۴۳). برخی دیگر هم ضرر را تقابل نفع و ضد نفع تعبیر کرده‌اند (موسوی خمینی، ۱۳۸۵: ۲۸). در فرهنگ عربی کلمه «الضرر» که جمع آن اضرار است را به معنی زیان، پدیدار شدن کمبود در چیزی، و تنگدستی و سختی و پریشانی بیان نموده‌اند؛ خسر را به معنی زیان کردن و ضد سود و رنج پنداشته‌اند (سیاح، ۱۳۸۶: ۵۶۷). در مفردات لفظ‌های الخسر و الخسران را کم شدن سرمایه‌ی زندگانی که بر آدمی نسبت داده می‌شود، خسارت دیدگی و زیان مندی تعبیر نموده است و در برخی موارد خسران را مورد دست آورده‌های زندگی مانند، مقام و مال دنیایی و در زیان مندی نتایج و دست آوردهایی که از حالت‌های نفسانی حاصل می‌گردد استعمال نموده است. مانند از دست دادن سلامت و صحت ایمان و عقل و ثواب که در این زمینه می‌افزاید